

अथ मेघदूतम्

कश्चित्कान्ताविरहगुरुणा स्वाधिकारप्रमत्तः

शापेनास्तंगमितमहिमा वर्षभोग्येण भर्तुः ।

यक्षश्चक्रे जनकतनयास्नानपुण्योदकेषु

स्निग्धच्छायातरुषु वसतिं रामगिर्याश्रमेषु ॥ १ ॥

viraha *m* – разлука, отсутствие, недостаток ч.-л.;

pramatta – невнимательный, небрежный;

astamgamita (p.p. caus.) – (M.) исчезнувший, разрушенный;

bhogyā - терпящий, переносящий;

janaka-tanayā *f* - Сита, дочь царя Джанаки;

rāmagiri *m* – *имя собств.* гора Рамагири;

तस्मिन्नद्रौ कतिचिद्बलाविप्रयुक्तः स कामी

नीत्वा मासान्कनकवलयभ्रंशरिक्तप्रकोष्ठः ।

आषाढस्य प्रथमदिवसे मेघमाऽश्लिष्टसानुं

वप्रक्रीडापरिणतगजप्रेक्षणीयं ददर्श ॥ २ ॥

abalā *f* – женщина;

vipra√yuj VII P. - разделять, разъединять; отнимать, лишать;

valaya *m* – браслет;

rikta (p.p. *om* √ric) - пустой, отделенный, разъединенный;

prakoṣṭha *m* – предплечье;

āṣāḍha *m* – название месяца, соответствующее июню-июлю;

ā√śliṣ I P. – обнимать, прильнуть;

sānu *m, n* – вершина горы, горный хребет;

varṣa *m, n* – насыпь, холмик земли; берег реки, откос;

तस्य स्थित्वा कथमपि पुरः केतकाधानहेतोर् (वैरिणो कौतुकाधानहेतोर्)

अन्तर्बाष्पश्चिरमनुचरो राजराजस्य दध्यौ ।

मेघालोके भवति सुखिनो ऽप्यन्यथावृत्ति चेतः

कण्ठाश्लेषप्रणयिनि जने किं पुनर्दूरसंस्थे ॥ ३ ॥

ketaka *n* – дерево Pandanus odoratissimus с ароматными цветами;

anucara *m* - слуга;

āloka *m* – вид, взгляд;

kaṇṭhāśleṣa *m* – объятие;

praṇayin *m* - любящий, возлюбленный;

प्रत्यासन्ने नभसि दयिताजीवितालम्बनार्थी

जीमूतेन स्वकुशलमयीं हारयिष्यन्प्रवृत्तिम् ।

स प्रत्यग्रैः कुटजकुसुमैः कल्पितार्घाय तस्मै

प्रीतः प्रीतिप्रमुखवचनं स्वागतं व्याजहार ॥ ४ ॥

nabhas *n* - облако, воздушное пространство, небо; название месяца периода дождей;

dayita *m* – возлюбленный;

ālambana *n* – поддержание, опора на ч.-л.;

jīmūta *m* - грозовая туча, облако;
 pravṛti *f* – начало, деятельность, длительность; участь, судьба, сведения;
 pratyagra - новый, молодой, свежий;
 kuṭaja *m* – кустарник райтия (*Wrightia antidysenterica*) с мелкими белыми цветами;
 argha *m* – награда, почетный дар, прием гостей;

धूमज्योतिःसलिलमरुतां संनिपातः क्व मेघः
 संदेशार्थाः क्व पटुकरणैः प्राणिभिः प्रापणीयाः ।
 इत्यौत्सुक्यादपरिगणयन्गुह्यकस्तं ययाचे
 कामार्ता हि प्रकृतिकृपणाश्चेतनाचेतनेषु ॥ ५ ॥

saṃnipāta *m* - встреча, случай, смерть;
 saṃdeśa *m* - приказ, распоряжение; наставление, поучение;
 autsukya *n* - страстное желание, стремление;
 guhyaka *m* – класс полубогов из свиты Куберы;

जातं वंशे भुवनविदिते पुष्करावर्तकानां
 जानामि त्वां प्रकृतिपुरुषं कामरूपं मघोनः ।
 तेनार्थिब्रह्मं विधिवशाद्दूरबन्धुर्गतो ऽहं
 याञ्जा मोघा वरमधिगुणे नाधमे लब्धकामा ॥ ६ ॥

puṣkarāvartaka *m* – (М.) «клубящиеся на небесах», мифические облака, обитающие в Гималаях. Во время конца света они затопят вселенную;

arthitva *n* – (М.) положение просителя; просьба;
 adhiguṇa – наделенный высокими качествами;

संतप्तानां ब्रमसि शरणं तत्पयोद प्रियायाः
 संदेशं मे हर धनपतिक्रोधविश्लेषितस्य ।
 गन्तव्या ते वसतिरलका नाम यक्षेश्वराणां
 बाह्योद्यानस्थितहरशिरश्चन्द्रिकाधौतहर्म्या ॥ ७ ॥

payoda (payas-da) *m* - облако;
 viśleṣita (caus. p.p.) – разделенный, отделенный»
 alakā *f* – имя *собств.* столица Куберы на горе Меру;
 candrikā *f* - луна (в составе сложных слов);
 dhauta – омытый, очищенный;
 harmya *n* - крепость, дом;

ब्रामारूढं पवनपदवीमुद्गृहीतालकान्ताः
 प्रेक्षिष्यन्ते पथिकवनिताः प्रत्ययादाश्वसन्त्यः ।
 कः संनद्धे विरहविधुरां ब्रह्मपेक्षेत जायां
 न स्यादन्यो ऽप्यहमिव जनो यः पराधीनवृत्तिः ॥ ८ ॥

padavī *f* – след ноги; путь, дорога;
 udgrhīta (p.p.) - поднятый;
 alakānta *m* - локон;
 vanitā *f* – возлюбленная, супруга, женщина;
 saṃnaddha (p.p. *от* saṃ√nah) – вооруженный, готовый к битве; (М.) собирающийся пролить воду (о туче);
 vidhura – лишенный, покинутый, печальный; *n* неприятность, несчастье, опасность;

parādhīna - зависимый, подчиненный, связанный (договором, словом);

तां चावश्यं दिवसगणनातत्परामेकपत्नीम्
अव्यापन्नामविहतगतिर्द्रक्ष्यसि भ्रातृजायाम् ।
आशाबन्धः कुसुमसदृशं प्रायशो ह्याङ्गनानां
सद्यःपाति प्रणयि हृदयं विप्रयोगे रुणद्धि ॥ ९ ॥

avihata – не пораженный; не отвергнутый; (М.) беспрепятственный, свободный;

prāyaśas *adv.* - главным образом, в любом случае;

sadyaḥpātin (М.) - быстро падающий, быстро опускающийся;

मन्दं मन्दं नुदति पवनश्चानुकूलो यथा त्वां
वामश्चायं नदति मधुरं चातकस्ते सगन्धः ।
गर्भाधानक्षणपरिचयान्नूनावद्धमालाः
सेविष्यन्ते नयनसुभगं खे भवन्तं बलाकाः ॥ १० ॥

√nud U. VI – толкать, гнать, удалять;

vāma - красивый, прелестный, приятный;

sāgandha - пахнувший, ароматный; (М.) гордый, надменный, высокомерный;

garbhādhāna *n* - зачатие, оплодотворение;

paricaya *m* - знакомство, близость; узнавание;

ābaddha (p.p.) – связанный, соединенный;

balāka *m* – журавль (balākā *f*);

कर्तुं यच्च प्रभवति महीमुच्छिलीन्ध्रामवन्ध्यां
तच्छ्रुत्वा ते श्रवणसुभगं गर्जितं मानसोत्काः ।
आ कैलासाद्विसकिसलयच्छेदपाथेयवन्तः
संपत्स्यन्ते नभसि भवतो राजहंसाः सहायाः ॥ ११ ॥

ucchilīndhra - покрытый растущими грибами (М);

avandhya - ненапрасный, успешный, счастливый;

mānasa *n* - *пот.пр.* священное озеро в Гималаях;

utka - влекомый, стремящийся; *m* страстное желание, стремление;

bisa *n* - побег лотоса;

kisalaya *n* - почка, бутон; побег, росток

pātheya *n* - дорожная провизия;

rājahaṃsa *m* - вид фламинго;

आपृच्छस्व प्रियसखममुं तुङ्गमालिङ्ग्य शैलं
वन्द्यैः पुंसां रघुपतिपदैरङ्कितं मेखलासु ।
काले काले भवति भवतो यस्य संयोगमेत्य
स्नेहव्यक्तिश्चिरविरहजं मुञ्चतो बाष्पमुष्णम् ॥ १२ ॥

tuṅga - высокий; *m* холм, гора;

aṅkita - отмеченный, посчитанный;

raghupati *m* - эпитет Рамы;

मार्गं तावच्छृणु कथयतस्वत्प्रयाणानुरूपं
संदेशं मे तदनु जलद श्रोष्यसि श्रोत्रपेयम् ।

खिन्नः खिन्नः शिखरिषु पदं न्यस्य गन्तासि यत्र

क्षीणः क्षीणः परिलघु पयः स्रोतसां चोपयुज्य ॥ १३ ॥

saṃdeśa *m* - приказ, распоряжение; поучение, наставление;
khinna (p.p. *om* √khid) - утомленный;
parilaghū - легкий, маленький; легко усваивающийся (M.);
srotas *n* - поток, река; течение (воды);

अद्रेः शृङ्गं हरति पवनः किंस्विदित्युन्मुखीभिर्

दृष्टोत्साहश्चकितचकितं मुग्धसिद्धाङ्गनाभिः ।

स्थानादस्मात्सरसनिचुलादुत्पतोदङ्मुखः खं

दिङ्गागानां पथि परिहरन्स्थूलहस्तावलेपान् ॥ १४ ॥

svīd *ij.* - что это?

utsāha *m* - сила, мощь; усердие, желание;

udañc - северный;

śakita *n* - испуг, страх;

sarasa - свежий, новый; сильный, красивый;

nicula *m* - вид мангрового дерева, растущего в пресной воде (Barringtonia Acutangula);

diñnāga *m* - слон стран света, поддерживающий землю;

pari√har I P. - обносить, избегать, избавлять;

avalepa *m* - мазь, высокомерие, заносчивость;

रत्नच्छायाव्यतिकर इव प्रेक्ष्यमेतत्पुरस्ताद्

वल्मीकाग्रात्प्रभवति धनुःखण्डमाखण्डलस्य ।

येन श्यामं वपुरतितरां कान्तिमापत्स्यते ते

बर्हेणेव स्फुरितरुचिना गोपवेषस्य विष्णोः ॥ १५ ॥

ratnacchāyā *f* - блеск драгоценностей;

vyatikara *m* - смешение, соединение; несчастье;

ākhaṇḍala - ломающий, истребляющий; *m* эпитет Индры;

atitarām *adv.* - совсем, крайне, очень; лучше, больше;

barha *m, n* - хвост павлина;

ruçī *f* - свет, блеск;

veṣa *m* - одежда, платье;

बय्यायत्तं कृषिफलमिति भ्रूविकारानभिज्ञैः

प्रीतिस्त्रिगधैर्जनपदवधूलोचनैः पीयमानः ।

सद्यःसीरोत्कषणसुरभिक्षेत्रमारुह्य मालं

किंचित्पश्चाद्भ्रज लघुगतिर्भूय एवोत्तरेण ॥ १६ ॥

āyatta (p.p. *om* ā√yat) - полагающийся, основывающийся, зависимый;

bhṛūvikāra *m* - нахмуренность;

sadyas *adv.* - ежедневно; немедленно, сразу, только что;

sīra *m, n* - плуг;

utkaṣaṇa *n* - пахота;

māla *m* - область, расположенная на западе и юго-западе от Бенгалии;

बामासारप्रशमितवनोपप्लवं साधु मूर्ध्ना

वक्ष्यत्यध्वश्रमपरिगतं सानुमानाम्रकूटः ।

न क्षुद्रो ऽपि प्रथमसुकृतापेक्षया संश्रयाय

प्राप्ते मित्रे भवति विमुखः किं पुनर्यस्तथोच्चैः ॥ १७ ॥

āsāra *m* - сильный душ;
upaplava *m* - несчастье, бедствие;
parigata (p.p. *om* pari√gam) - окруженный, наполненный; опытный, сведущий; знакомый, известный;
сокрушенный, побежденный;
sānumant *m* - гора;
āmtrakūṭa *m* - *имя собств.* название горы Амракута, "Манговая вершина";
aprekṣayā *adv.* - в сравнении, по отношению; из уважения к к.-л.;
saṃśraya *m* - связь, союз с к.-л.; убежище, кров; *n* поиск защиты у более сильного правителя;

छन्नोपान्तः परिणतफलद्योतिभिः काननाग्नैस्

बय्यारूढे शिखरमचलः स्निग्धवेणीसवर्णे ।

नूनं यास्यत्यमरमिथुनप्रेक्षणीयामवस्थां

मध्ये श्यामः स्तन इव भुवः शेषविस्तारपाण्डुः ॥ १८ ॥

upānta *m, n* - граница, близость, край, предел;
kānana *n* - лес;
veṇī *f* - коса (волосы);
savarṇa - одного цвета, одной варны, похожий, подобный;
stana *m* - женская грудь;

स्थित्वा तस्मिन्वनचरवधूभुक्तकुञ्जे मुहूर्तं

तोयोत्सर्गद्भुततरगतिस्तत्परं वर्त्म तीर्णः ।

रेवां द्रक्ष्यस्युपलविषमे विन्ध्यपादे विशीर्णा

भक्तिच्छेदैरिव विरचितां भूतिमङ्गे गजस्य ॥ १९ ॥

kuñja *m* - кустарник, роца;
revā *f* - *имя собств.* река Рева;
vindhya *m* - *имя собств.* горная цепь Виндхья;
viśīrṇa (p.p. *om* vi√sar) - разрушенный, разбитый, размельченный;
bhakticcheda *m pl.* - нарисованные линии, орнамент на лице и на руках, обозначающий преданность
определенному божеству;
bhūti *f* - сила, мощь; счастье; украшение, орнамент;

तस्यास्तिकैर्वनगजमदैर्वासितं वान्तवृष्टिर्

जम्बुकुञ्जप्रतिहतरयं तोयमादाय गच्छेः ।

अन्तःसारं घन तुलयितुं नानिलः शक्यति बां

रिक्तः सर्वो भवति हि लघुः पूर्णता गौरवाय ॥ २० ॥

tikta - горький, пряный; ароматный, благоухающий;
vāsita - ароматный, настоянный на ч.-л., смешанный с ч.-л.;
√vam (p.p. vānta) I P. - извергать, изрыгать;
jambū *f* - джамбу, дерево с розовыми плодами;
raya *m* - поток, напор, натиск;
sāra *m* - суть, ценность, сердцевина, зерно; сила, богатство; вода, сок;
rikta (p.p. *om* √ric) - пустой;

नीपं दृष्ट्वा हरितकपिशं केसरैरर्धरूढैर्

आविर्भूतप्रथममुकुलाः कन्दलीश्वानुकच्छम् ।

दग्धारण्येष्वधिकसुरभिं गन्धमाग्राय चोर्व्याः

सारङ्गास्ते जललवमुचः सूचयिष्यन्ति मार्गम् ॥ २१ ॥

nīra *m* - *имя собств.* дерево кадамба (Nauclea Cadamba) с шарообразными плодами;

haritakapīśa – желто-коричневый;

kesara *m* - грива; *m, n* тычинка, волокно;

mukula - закрытый, сомкнутый; *n* почка (растения);

kandalī *f* - банан (растение);

kaścha *m* - берег, болотистая местность;

urvī *f* - земля;

sāraṅga *m* - пятнистая антилопа;

lava *m* - кусок, часть; капля;

√sūc X U. - указывать, показывать, обнаруживать, проявлять;

उत्पश्यामि द्रुतमपि सखे मत्प्रियार्थं यियासोः

कालक्षेपं ककुभसुरभौ पर्वते पर्वते ते।

शुक्लापाङ्गैः सजलनयनैः स्वागतीकृत्य केकाः

प्रत्युद्यातः कथमपि भवान्गन्तुमाशु व्यवस्येत् ॥ २२ ॥

ud√paś IV P. - видеть, рассмотреть, узнать;

kṣera *m* - бросок, метание; промедление, остановка;

araṅga *m* - внешний уголок глаза;

kekā *f* - крик павлина;

pratyud√ya II P. - подниматься, идти на встречу (с другом);

vyava√so (vyava√sā) IV P. - предпринимать, решаться, хотеть;

पाण्डुच्छायोपवनवृतयः केतकैः सूचिभिन्नैर्

नीडारम्भैर्गृहबलिभुजामाकुलग्रामचैत्याः ।

बय्यासन्ने परिणतफलश्यामजम्बूवनान्ताः

संपत्स्यन्ते कतिपयदिनस्थायिहंसा दशार्णाः ॥ २३ ॥

vṛti *f* - ограда, забор;

sūcibhinna - разделенные на тонкие, подобные иглам, кончики бутонов или почек;

balibhuj - поедающий подношения; *m* ворона, воробей;

caitya *m, n* - ступа, храм, надгробие;

daśārṇa *m* - *имя собств.* название страны и ее жителей;

तेषां दिक्षु प्रथितविदिशालक्षणां राजधानीं

गत्वा सद्यः फलमपि महत्कामुकबस्य लब्धा ।

तीरोपान्तस्तनितसुभगं पास्यसि स्वादु यत्र

सभ्रूभङ्गं मुखमिव पयो वेत्रवत्याश्चलोर्मि ॥ २४ ॥

vidiśā *f* - Видища, река и расположенная на ее берегах столица страны Дашарна;

kāmukatva *n* - желание;

stanita - гремящий; *n* гром;

bhrūbhaṅga *n* - нахмуренные брови;

vetravatī *f* - *имя собств.* река Ветравати, приток Ямуны;

नीचैराख्यं गिरिमधिवसेस्तत्र विश्रामहेतोस्

बत्संपर्कात्पुलकितमिव प्रौढपुष्पैः कदम्बैः ।

यः पण्यस्त्रीरतिपरिमलोद्गारिभिर्नागराणाम्

उद्दामानि प्रथयति शिलावेश्मभिर्यौवनानि ॥ २५ ॥

nīcais - *здесь имя собств.* название горы (Ваманагири);
viśrāma *m* - спокойствие, отдых;
saṃparka *m* - соединение; соединение, союз;
pulaṅkita - с поднятыми на теле волосками (от радости и волнения);
prauḍha - созревший, выросший; сильный, огромный;
parimala *m* - аромат, благоухание; наслаждение, соитие;
udgārin - выпускающий, извергающий; произносящий;
raṇyastrī *f* - куртизанка, продажная женщина;
uddāma - несдержанный, обильный, свободный;
√prath X P. - распространять; кидать, бросать;
śilāveśman *n* - пещера;

विश्रान्तः सन्त्रज वननदीतीरजातानि सिञ्चन्

उद्यानानां नवजलकणैर्यूथिकाजालकानि ।

गण्डस्वेदापनयनरुजाक्लान्तकर्णोत्पलानां

छायादानात्क्षणपरिचितः पुष्पलावीमुखानाम् ॥ २६ ॥

kaṇa *m* - крупинка, капля, частица;
yūthikā *f* - *имя собств.* вид жасмина;
jālakā *n* - сеть, множество; заросли бутонов (M.);
klānta (p.p. *om* √klam) - утомленный, усталый; вялый, хилый;
paricīta (p.p. *om* pari√ci) собранный, накопленный, увеличенный, усиленный;
lāva - срывающий, срывающий;

वक्रः पन्था यदपि भवतः प्रस्थितस्योत्तराशां

सौधोत्सङ्गप्रणयविमुखो मा स्म भूरुज्जयिन्याः ।

विद्युद्दामस्फुरितचकितैस्तत्र पौराङ्गनानां

लोलापाङ्गैर्यदि न रमसे लोचनैर्वञ्चितो ऽसि ॥ २७ ॥

āśā *f* - сторона света;
saudha *m, n* - дворец;
utsaṅga *m* - горизонтальная поверхность, уровень (*напр.* крыша дома);
praṇaya *m* - расположение, дружба, любовь;
ujjayinī *f* - *имя собств.* город Уджайини, столица Аванти;
dāma *n* - лента, шнур, тесьма; гирлянда;
lola - колеблющийся, беспокойный;

वीचिक्षोभस्तनितविहगश्रेणिकाञ्चीगुणायाः

संसर्पन्त्याः स्वलितसुभगं दर्शितावर्तनाभेः ।

निर्विन्ध्यायाः पथि भव रसाभ्यन्तरः संनिपत्य

स्त्रीणामाद्यं प्रणयवचनं विभ्रमो हि प्रियेषु ॥ २८ ॥

vīci *f* - волна;
śreṇī *f* - ряд, линия; стая, количество;
kāñci *f* - пояс;
√skhal I P. - двигаться, отклоняться, спотыкаться;

āvarta *m* - вращение, оборот; водоворот, круговорот;
 nirvindhya *f* - *имя собств.* река Нирвиндхья;
 rasābhyantara - наполненный водой или любовью;
 vibhrama *m* - шаткость, неустойчивость; непостоянство; игривость, кокетство;

वेणीभूतप्रतनुसलिला तामतीतस्य सिन्धुः
 पाण्डुच्छाया तटरुहतरुभ्रंशिभिर्जीर्णपर्णेः ।
 सौभाग्यं ते सुभग विरहावस्थया व्यञ्जयन्ती
 काश्यं येन त्यजति विधिना स बयैवोपपाद्यः ॥ २९ ॥

sindhu *m* - море; *f* река;
 saubhāgya *n* - счастье, благо; слава, красота;
 vyañjaya (*caus. om* √vyañj) - показывать;
 kāśya *n* - худоба, незначительность, уменьшение;
 urapādaya *caus.* - снабжать, предлагать, дарить; предоставлять, устраивать;

प्राप्यावन्तीनुदयनकथाकोविदग्रामवृद्धान्
 पूर्वोद्दिष्टामनुसर पुरीं श्रीविशालां विशालाम् ।
 स्वल्पीभूते सुचरितफले स्वर्गिणां गां गतानां
 शेषैः पुण्यैर्हृतमिव दिवः कान्तिमत्खण्डमेकम् ॥ ३० ॥

avanti *m* - *имя собств.* название страны; *pl.* жители страны Аванти;
 udayana *m* - *имя собств.* царь Удаяна;
 viśāla - растянутый, обширный, сильный, могучий;
 viśālā *f* - *имя собств.* город Вишала, другое название Уджайини;
 kāntimant - красивый, миловидный;

दीर्घीकुर्वन्पटु मदकलं कूजितं सारसानां
 प्रत्यूषेषु स्फुटितकमलामोदमैत्रीकषायः ।
 यत्र स्त्रीणां हरति सुरतग्लानिमङ्गानुकूलः
 सिप्रावातः प्रियतम इव प्रार्थनाचाटुकारः ॥ ३१ ॥

√kūj I P. (p.p. kūjita) - издавать нечленораздельные звуки;
 sārāsa *m* - лебедь, индийский журавль;
 √sphuṭ I U. - раскрыться, распусться; затрещать, лопнуть;
 āmoda *m* - радость, благоухание;
 kāṣaya - острый, едкий; ароматный, благоухающий;
 anukūla - благоприятный, способствующий;
 siprā *f* - *имя собств.* река Сипра;
 priyatama *m* - супруг, возлюбленный;
 cāṭu *n, m* - любезность, вежливость, лесть;

जालोद्गीर्णैरुपचितवपुः केशसंस्कारधूपैर्
 बन्धुप्रीत्या भवनशिखिभिर्दत्तनृत्तोपहारः ।
 हर्म्येष्वस्याः कुसुमसुरभिष्वध्वखिन्नान्तरात्मा
 नीत्वा खेदं ललितवनितापादरागाङ्कितेषु ॥ ३२ ॥

jāla *n* - сеть, решетка, окно;
 ud√gar (VI P. p.p. udgīṅṅa) - выталкивать, выпускать изо рта;
 ura√ci V P. - копить, собирать;

dhūpa *m* - дым, курительные благовония;
upahāra *m* - дар, подношение; жертва;
antarātman *m* - дух, душа, сердце; сущность;
kheda *m* - утомление, усталость;
√ānk X U. - метить, клеймить;

भर्तुः कण्ठच्छविरिति गणैः सादरं वीक्ष्यमाणः

पुण्यं यायास्त्रिभुवनगुरोर्धाम चण्डेश्वरस्य ।

धूतोद्यानं कुवलयरजोगन्धिभिर्गन्धवत्यास्

तोयक्रीडानिरतयुवतिस्नानतिकैर्मरुद्धिः ॥ ३३ ॥

chavi *f* - кожа, цвет лица; блеск, красота;
dhāman *n* - место, жилище, владение;
√dhū I U., VI P., V U., IX U. - трясти, сотрясать; двигать; раздувать (огонь);
kuvala *n* - плод ююбы; водяная лилия, лотос;
gandhavatī *f* - *имя собств.* река Гандхавати;

अप्यन्यस्मिञ्जलधर महाकालमासाद्य काले

स्थातव्यं ते नयनविषयं यावदत्येति भानुः ।

कुर्वन्संध्याबलिपटहतां शूलिनः श्लाघनीयाम्

आमन्द्राणां फलमविकलं लप्स्यसे गर्जितानाम् ॥ ३४ ॥

mahākāla *m* - Шива в его разрушительном аспекте; место, посвященное Шиве;
paṇaviṣaya *m* - кругозор, горизонт;
paṭaha *m* - барабан;
paṭahatā *f* - шум барабанов;
śūlin - вооруженный трезубцем (*эпитет Шивы*);
āmandra - горхочущий, бормочущий;
avikala - полный, целый, нетронутый;

पादन्यासकणितरशनास्तत्र लीलावधूतै

रत्नच्छायाखचितवलिभिश्चामरैः क्लान्तहस्ताः ।

वेश्यास्वत्तो नखपदसुखान्प्राप्य वर्षाग्रबिन्दून्

आमोक्ष्यन्ते त्वयि मधुकरश्रेणिदीर्घान्कटाक्षान् ॥ ३५ ॥

√kvaṇ I P. - напевать, звенеть (о колокольчиках);
raśanā *f* - веревка, ремень, пояс;
ava√dhū I U., VI P., V U., IX U. - трясти, двигать;
ratnacchāyā *f* - блеск драгоценностей; (M.)
khacita - инкрустированный, украшенный вставками;
vali *f* - морщина, складка;
cāmara *n* - опахало (из хвоста яка или буйвола);
veśyā *f* - куртизанка, гетера;
ā√muc VI P. - надевать ч.-л.; бросать, кидать;
kaṭākṣa *m* - взгляд искоса, кокетливый взгляд;

पश्चादुच्चैर्भुजतरुवनं मण्डलेनाभिलीनः

सान्ध्यं तेजः प्रतिनवजपापुष्परक्तं दधानः ।

नृत्तारम्भे हर पशुपतेरार्द्रनागाजिनेच्छां

शान्तोद्वेगस्तिमितनयनं दृष्टभक्तिर्भवान्या ॥ ३६ ॥

abhilīna - прильнувший, прижавшийся, охватывающий;
 pratinava - новый, молодой, свежий;
 jāpā f - китайская роза;
 ajīna n - шкура; (речь идет о слоновьей шкуре демона Гаджараджа, которого убил Шива. Шива надевает эту шкуру каждый раз перед тем, как танцевать, и это не нравится его супруге Парвати)
 stimita - тяжелый, спокойный, неподвижный;
 bhavānī f - имя собств. эпитет богини Парвати;

गच्छन्तीनां रमणवसतिं योषितां तत्र नक्तं

रुद्धालोके नरपतिपथे सूचिभेद्यैस्तमोभिः ।

सौदामन्या कनकनिकषस्निग्धया दर्शयोर्वी

तोयोत्सर्गस्तनितमुखरो मा स्म भूर्विक्लवास्ताः ॥ ३७ ॥

ramaṇa - радующий; m любовник, супруг;
 sūcibhedya - густой, непролядный (мрак);
 saudāmanī f - молния;
 nikaṣa m - пробный камень;
 urvī f - земля; du. земля и небо;
 mukhara - разговорчивый, звучащий;
 viklava - испуганный, сломленный, малодушный;

तां कस्यांचिद्भवनवलभौ सुप्तपारावतायां

नीत्वा रात्रिं चिरविलसनात्खिन्नविद्युत्कलत्रः ।

दृष्टे सूर्ये पुनरपि भवान्वाहयेदध्वशेषं

मन्दायन्ते न खलु सुहृदामभ्युपेतार्थकृत्याः ॥ ३८ ॥

valabhi f - верх крыши, самая верхняя постройка в доме;
 pārāvata - идущий издалека; m голубь;
 vilasana n - блеск, трепетание; забава;
 √mandāya den. - медлить;

तस्मिन्काले नयनसलिलं योषितां खण्डितानां

शान्तिं नेयं प्रणयिभिरतो वर्त्म भानोस्त्यजाशु ।

प्रालेयास्रं कमलवदनात्सो ऽपि हर्तुं नलिन्याः

प्रत्यावृत्तस्त्वयि कररुधि स्यादनल्पाभ्यसूयः ॥ ३९ ॥

paṇasālīla n - слёзы;
 khaṇḍita - разбитый, разрушенный; огорченный, разочарованный, покинутый, кому изменили;
 praṇayin - любимый; m возлюбленный, муж;
 asra n - слеза;
 nalīnī f - цветок лотоса, водяная лилия;
 pratyāvart - обращаться к к.-л.; возвращаться, идти обратно;
 kara m - рука, луч;
 abhasūyā f - гнев, негодование;

गम्भीरायाः पयसि सरितश्चेतसीव प्रसन्ने

छायात्मापि प्रकृतिसुभगो लप्स्यते ते प्रवेशम् ।

तस्मादस्याः कुमुदविशदान्यर्हसि बं न धैर्यान्

मोघीकर्तुं चटुलशफरोद्वर्तनप्रेक्षितानि ॥ ४० ॥

gambhirā *f* - *имя собств.* река Гамбхира;
 kumuda *n* - водяная лилия-нимфея;
 viśada - светлый, чистый, понятный;
 dhairya *n* - разум, мудрость; стойкость;
 moghī $\sqrt{\text{kar}}$ VIII U. - делать напрасным, расстраивать
 caṭula - подвижный, дрожащий; нежный;
 śaphara *m* - маленькая яркая рыбка, живущая в мелкой воде;
 udvartana *n* - выход вверх, выпрыгивание, подъем;

तस्याः किञ्चित्करधृतमिव प्राप्तवानीरशाखं

हृत्वा नीलं सलिलवसनं मुक्तरोधोनितम्बम् ।

प्रस्थानं ते कथमपि सखे लम्बमानस्य भावि

ज्ञातास्वादो विवृतजघनां को विहातुं समर्थः ॥ ४१ ॥

vānīra *m* - сорт тростника Calamus Rotang;
 rodhas *n* - берег, насыпь;
 nitamba *m* - ягодица, склон, крутой берег реки;
 prasthāna *n* - отправление в путь, уход;
 jaghana *m* - бедро, ягодица;
 āsvāda *m* - вкушение, вкус; наслаждение, удовлетворение;

बन्निष्यन्दोच्छ्वसितवसुधागन्धसंपर्करम्यः

स्रोतोरन्ध्रध्वनितसुभगं दन्तिभिः पीयमानः ।

नीचैर्वास्यत्युपजिगमिषोर्देवपूर्वं गिरि ते

शीतो वायुः परिणमयिता काननोदुम्बराणाम् ॥ ४२ ॥

niṣyanda *m* - поток;
 ucchvasita (р.р. *om uc* $\sqrt{\text{chvas}}$) – вздохнувший, открытый, распустившийся; *m* дыхание, выдох;
 saṃparka *m* - смешение, соединение, союз;
 $\sqrt{\text{dhvan}}$ I P. - звучать, издавать звуки;
 danti *m* - слон;
 devagiri *m* - *имя собств.* название горы;
 udumbara *m* - дикая смоковница (Ficus glomerata); плоды смоковницы;

तत्र स्कन्दं नियतवसतिं पुष्पमेघीकृतात्मा

पुष्पासारैः स्रपयतु भवान्व्योमगङ्गाजलाद्रैः ।

रक्षाहेतोर्नवशशिभृता वासवीनां चमूनाम्

अत्यादित्यं हुतवहमुखे संभृतं तद्धि तेजः ॥ ४३ ॥

navaśasibhṛt – носящий полумесяц, эпитет Шивы (М.);
 vāsava *m* – *имя собств.* предводитель васу, эпитет Индры;
 samūf – войско, армия;
 atyāditya – превосходящий солнце;
 hutavaha *m* – уносящий жертву, эпитет Агни;

ज्योतिर्लेखावलयि गलितं यस्य बर्ह भवानी

पुत्रप्रेम्णा कुवलयदलप्रापि कर्णे करोति ।

धौतापाङ्गं हरशशिरुचा पावकेस्तं मयूरं

पश्चाद्द्रिग्रहणगुरुभिर्गर्जितैर्नर्तयेथाः ॥ ४४ ॥

lckhāvalaya *m, n* – круг, круговая линия;
√gal I P. – падать, капать, исчезать;
bhavānī *имя собств.*, эпитет богини Парвати;
ruc *f* – свет, блеск;
pāvaki *m* – *имя собств.* сын огня, эпитет Сканды;

आराध्यैनं शरवणभवं देवमुल्लङ्घिताध्वा
सिद्धद्वन्द्वैर्जलकणभयाद्वीणिभिर्मुक्तमार्गः ।
व्यालम्बेथाः सुरभितनयालम्भजां मानयिष्यन्
स्रोतोमूर्त्या भुवि परिणतां रन्तिदेवस्य कीर्तिम् ॥ ४५ ॥

ā√rādth IV Ā. – почитать;
śaravaṇa *n* – заросли тростника;
śaravaṇabhava – рожденный в тростниках, эпитет бога Сканды;
ul√laṅghaya *caus. P.* – переходить, преступать, перепрыгнуть (M.);
kaṇa *m* – кусочек, крупинка, капля, частица;
vīṇā *f* – музыкальный инструмент, вина;
vyā√lamb I Ā. – свисать, повисать (M.);
surabhi *f* – *имя собств.* мифическая королева Сурабхи;
rantideva *m* – *имя собств.* царь Лунной династии Рангидева;

बय्यादातुं जलमवनते शार्ङ्गिणो वर्णचौरे
तस्याः सिन्धोः पृथुमपि तनुं दूरभावात्प्रवाहम् ।
प्रेक्षिष्यन्ते गगनगतयो नूनमावर्ज्यं दृष्टीर्
एकं मुक्तागुणमिव भुवः स्थूलमध्येन्द्रनीलम् ॥ ४६ ॥

śārṅgin *m* – *имя собств.* эпитет Кришны или Вишну (обладающий луком из рога);
pravāha *m* – течение, поток;
ā√varj – поворачиваться, иметь склонность к к.-л., ч.-л.;
muktāguṇa *m* – нить жемчуга;
indranīla *m* – сапфир;

तामुत्तीर्य ब्रज परिचितभ्रूलताविभ्रमाणां
पक्ष्मोत्क्षेपादुपरिविलसत्कृष्णशारप्रभाणाम् ।
कुन्दक्षेपानुगमधुकरश्रीमुषामात्मबिम्बं
पात्रीकुर्वन्दशपुरवधूनेत्रकौतूहलानाम् ॥ ४७ ॥

paṅkṣman *m* – ресница;
utkṣepa *m* – поднимание, подбрасывание;
śāra – пестрый;
-muṣ – грабящий, превосходящий;
bimba *m* – диск (солнца или луны), изображение, отражение (в воде); ярко-красный плод растения Momordica Monadelpha;
pātrī √kar VIII U. – заставить уважать, почитать; удостаивать;
daśapura *n* – *имя собств.* город Дащатур (M.);
kautūhala *n* – желание, охота, любопытство;

ब्रह्मावर्तं जनपदमधश्छायया गाहमानः
क्षेत्रं क्षत्रप्रधनपिशुनं कौरवं तद्भजेथाः ।

राजन्यानां शितशरशतैर्यत्र गाण्डीवधन्वा

धारापातैस्त्वमिव कमलान्यभ्यवर्षन्मुखानि ॥ ४८ ॥

brahmāvarta *m* – *имя собств.* название местности Курукшетра, место сражения пандавов и кауравов;
piśuna – злословящий, клеветующий; злобный; низкий, жестокий;
pradhana *n* – награда, сражение, соревнование;
śīta – острый;
gāṇḍīvadhanvan *m* – *имя собств.* обладатель лука Гандива, эпитет Арджуны;
dhārāpāta *m* – ливень;

हिवा हालामभिमतरसां रेवतीलोचनाङ्गां

बन्धुप्रीत्या समरविमुखो लाङ्गली याः सिषेवे।

कृत्वा तासामभिगममपां सौम्य सारस्वतीनाम्

अन्तःशुद्धस्वमसि भविता वर्णमात्रेण कृष्णः ॥ ४९ ॥

hālā *f* – плуг;
abhimata (p.p.om abhi√man) – желанный, любимый, дорогой;
rasā *f* – жидкость, влага; виноградное вино;
revatī *f* – *имя собств.* Ревати, жена Баларамы;
samara *m* – встреча; война, борьба, сражение;
lāṅgalī *m* – *имя собств.* Плугоносец, эпитет Баларамы (старший брат Кришны);
sarasvatī *f* – *имя собств.* река Сарасвати;

तस्माद्गच्छेरनुकनखलं शैलराजावतीर्णां

जहोः कन्यां सगरतनयस्वर्गसोपानपङ्क्तिम् ।

गौरीवक्रभ्रुकुटिरचनां या विहस्येव फेनैः

शंभोः केशग्रहणमकरोदिन्दुलग्नोर्मिहस्ता ॥ ५० ॥

kanakhala *n* – *имя собств.* место паломничества;
jahnu *m* – *имя собств.* мудрец Джанху, выпивший Гангу;
sagara *m* – *имя собств.* царь Сагара, чьи сыновья погибли при поиске жертвенного коня;
sorāna *n* – лестница, вход;
bhrukūṭī *f* – нахмуренные брови;
phena *m* – пена;

तस्माद्गच्छेरनुकनखलं शैलराजावतीर्णां

जहोः कन्यां सगरतनयस्वर्गसोपानपङ्क्तिम् ।

गौरीवक्रभ्रुकुटिरचनां या विहस्येव फेनैः

शंभोः केशग्रहणमकरोदिन्दुलग्नोर्मिहस्ता ॥ ५० ॥

kanakhala *n* – *имя собств.* место паломничества;
jahnu *m* – *имя собств.* мудрец Джанху, выпивший Гангу;
sagara *m* – *имя собств.* царь Сагара, чьи сыновья погибли при поиске жертвенного коня;
sorāna *n* – лестница, вход;
bhrukūṭī *f* – нахмуренные брови;
phena *m* – пена;

तस्याः पातुं सुरगज इव व्योम्नि पश्चार्धलम्बी

बं चेदच्छस्फटिकविशदं तर्कयेस्तिर्यगम्भः ।

संसर्पन्त्या सपदि भवतः स्रोतसि च्छायया सा
स्यादस्थानोपगतयमुनासंगमेवाभिरामा ॥ ५१ ॥

accha - ясный, прозрачный, чистый;
sphaṭika *m* - кристалл;
viśada - светлый, чистый;
sapadi *adv.* - одновременно;
abhirāma - приятный, милый, грациозный;

आसीनानां सुरभितशिलं नाभिगन्धैर्मृगाणां
तस्या एव प्रभवमचलं प्राप्य गौरं तुषारैः ।
वक्ष्यस्यध्वश्रमविनयने तस्य शृङ्गे निषण्णः
शोभां शुभ्रत्रिनयनवृषोत्खातपङ्कोपमेयाम् ॥ ५२ ॥

surabhita – пахучий, ароматный;
nābhigandha *m* – запах мускуса (M.);
prabhava *m* – первопричина; рождение, происхождение; исток реки; автор, создатель;
√vah (P. I, fut. vakṣyati)
vi√nī P. I – проводить (время); уводить; направлять, обучать, воспитывать;
ut√khan (I U. p.p. utkhāta) – выкапывать, вырыть;

तं चेद्वायौ सरति सरलस्कन्धसंगट्टजन्मा
बाधेतोल्काक्षपितचमरीबालभारो दवाग्निः ।
अर्हस्येनं शमयितुमलं वारिधारासहस्रैर्
आपन्नार्त्तिप्रशमनफलाः संपदो ह्युत्तमानाम् ॥ ५३ ॥

sarala *m* – длиннохвойная сосна *Pinus longifolia*;
saṃghaṭṭa *m* – трение, столкновение, соединение;
√bādḥ I Ā. – притеснять, мучить;
ulkā *f* – зарево пожара; головня;
camara *m* – як;
bālabhāra *m* – хвост;
dava *m* – лесной пожар;
ārti, ārti *f* - несчастье, горе, печаль, скорбь;

ये त्वां मुक्तध्वनिमसहनाः स्वाङ्गभङ्गाय तस्मिन्
दर्पोत्सेकादुपरि शरभा लङ्घयिष्यन्त्यलङ्घ्यम् ।
तान्कुर्वीथास्तुमुलकरकावृष्टिहासावकीर्णान्
के वा न स्युः परिभवपदं निष्फलारम्भयत्नाः ॥ ५४ ॥

śarabha *m* – мифический зверь с восемью ногами;
asahana – ревнивый, зависимый, нестойкий;
utseka *m* – разлив; прирост, увеличение;
√laṅghaya *caus.* – нарушать, пренебрегать;
tumula – шумный, бурный; шум, волнение;
āvṛṣṭi *f* - дождь;
paribhava *m* – презрение, плохое обращение;

तत्र व्यक्तं दृषदि चरणन्यासमर्धेन्दुमौलेः
शश्वत्सिद्धैरुपहतबलिं भक्तिनम्रः परीयाः ।

यस्मिन्दृष्टे करणविगमादूर्ध्वमुद्धृतपापाः

कल्पन्ते ऽस्य स्थिरगणपदप्राप्तये श्रद्धाघानाः ॥ ५५ ॥

mauli *m* – голова, вершина горы; *f* диадема;
pamra – склоненный, покорный;
parī (pari√i) II P. – обходить вокруг, окружать;
vigama *m* – уход, исчезновение, отсутствие;
karaṇa *n* – тело (M.);
ud√dhū I U., VI P., V U., IX U. – стряхивать; волновать;

शब्दायन्ते मधुरमनिलैः कीचकाः पूर्यमाणाः

संरक्ताभिस्त्रिपुरविजयो गीयते किनरीभिः ।

निर्हादी ते मुरज इव चेत्कन्दरेषु ध्वनिः स्यात्

संगीतार्थो ननु पशुपतेस्तत्र भावी समस्तः ॥ ५६ ॥

kīcaka *m* – бамбук, камыш;
tripura *n* – *имя собств.* Трипура, небесный город асуров, сожженный Шивой;
nirhrādin – звучащий, раздающийся;
muraṇa *m* – вид барабана
kandara *n* – пещера, ущелье, горная долина;
saṃgīta *n* – пение, в т.ч. хоровое и многоголосое; концерт (пение, духовые и ударные инструменты);
bhāvin – существующий, долженствующий быть;
samasta (p.p. *om* sam√as) – связанный, соединенный;

प्रालेयाद्रेरुपतटमतिक्रम्य तांस्तान्विशेषान्

हंसद्वारं भृगुपतियशोवर्त्म यत्क्रौञ्चरन्ध्रम् ।

तेनोदीचीं दिशमनुसरेस्तिर्यगायामशोभी

श्यामः पादो बलिनियमनाभ्युद्यतस्येव विष्णोः ॥ ५७ ॥

prāleyādri *m* – гора снегов, эпитет Гималаев;
bhṛgupati *m* – *имя собств.* господин из рода Бхригу, эпитет Парашурамы;
krauñca *m* – *имя собств.* горная цепь в Гималаях;
āyāma *m* – протяжение, натяжение;
bali *m* – *имя собств.* царь асуров Бали;
abhyudyata – поднятый;

गत्वा चोर्ध्वं दशमुखभुजोच्छ्वासितप्रस्थसंधेः

कैलासस्य त्रिदशवनितादर्पणस्यातिथिः स्याः ।

शृङ्गोच्छ्वायैः कुमुदविशदैर्यो वितत्य स्थितः खं

राशीभूतः प्रतिदिशमिव त्र्यम्बकस्याट्टहासः ॥ ५८ ॥

daśamukha *m* – *имя собств.* Десятиликкий, эпитет Раваны (*пытался оторвать и унести вершину Кайласа, за что был наказан Шивой*);

ucchvāsita p.p. *caus.* – поднятый; открепленный, разъединенный;

prastha *m, n* – горное плато;

darpaṇa *m* – зеркало;

ucchrāya *m* – рост, высота;

rāśi √bhū I P. – собираться, скапливаться;

pratidiśam *adj.* – повсюду, вокруг;

aṭṭahāsa *m* – громкий, раскатистый смех;

Считается, что смех Шивы идеально белого цвета, также как снег, лотос, жасмин и камфора.

उत्पश्यामि बयि तटगते स्निग्धभिन्नाञ्जनाभे
सद्यःकृत्तद्विरददशनच्छेदगौरस्य तस्य ।
लीलामद्रेः स्तिमितनयनप्रेक्षणीयां भवित्रीम्
अंसन्यस्ते सति हलभृतो मेचके वाससीव ॥ ५९ ॥

añjana *n* - тушь, темная краска для глаз;
dvirada *m* - слон;
līlā *f* – игра, шутка; красота;
aṃsa *m* – плечо;
halabhr̥ta *m* – *имя собств.* Плугоносец, эпитет Баларамы;
maccaka – темно-синий, темный;

हिवा तस्मिन्भुजगवलयं शंभुना दत्तहस्ता
क्रीडाशैले यदि च विहरेत्पादचारेण गौरी ।
भङ्गीभक्त्या विरचितवपुः स्तम्भितान्तर्जलौघः
सोपानब्रं ब्रज पदसुखस्पर्शमारोहणेषु ॥ ६० ॥

pādacāra – идущий пешком, гуляющий; *In. adv.* пешком;
ogha *m* – прилив, поток; множество, большое количество;
ārohaṇa – поднимающийся; *n* подъем;

तत्रावश्यं वलयकुलिशोद्धट्टनोद्गीर्णतोयं
नेष्यन्ति बां सुरयुवतयो यन्त्रधारागृहबम् ।
ताभ्यो मोक्षस्तव यदि सखे घर्मलब्धस्य न स्यात्
क्रीडालोलाः श्रवणपरुषैर्गर्जितैर्भाययेस्ताः ॥ ६१ ॥

avaśyam *adv.* - необходимо, непременно, вполне;
kuliśa *m* - топор, стрела Индры (молния), алмаз;
udghaṭṭana *n* - трение, удар; вспышка;
surayuvati *f* - апсара;
yantradhārāgṛhatva *n* - ванная, помещение для мытья;
gharma *m* - жара, зной;
lola - колеблющийся, беспокойный; стремящийся, жаждущий;

हेमाम्भोजप्रसवि सलिलं मानसस्याददानः
कुर्वन्कामात्क्षणमुखपटप्रीतिमैरावणस्य ।
धुन्वन्वातैः सजलपृषतैः कल्पवृक्षांशुकानि
च्छायाभिन्नः स्फटिकविशदं निर्विशेस्तं नगेन्द्रम् ॥ ६२ ॥

ambhoja *n* - лотос;
prasavin – производящий, рождающий;
airāvaṇa *m* – *имя собств.* слон Айравата, ездовое животное бога Индры;
r̥ṣata *m* – капля воды;
kalpavṛkṣa *m* – мифическое дерево желаний;
nagendra (naga-indra) *m* – Владыка гор, эпитет Гималаев или Кайласа;
chāyābhinna - отражающий свет от разных поверхностей; (M.)

तस्योत्सङ्गे प्रणयिन इव स्रस्तगङ्गादुकूलां

न बं दृष्ट्वा न पुनरलकां ज्ञास्यसे कामचारिन् ।
या वः काले वहति सलिलोद्गारमुच्चैर्विमाना
मुक्ताजालग्रथितमलकं कामिनीवाभ्रवृन्दम् ॥ ६३ ॥

utasiṅga *m* - колени, бедро; склон;
dukūla *m* - вид растения; тонкая ткань;
udgāra *m* - поток;
vimāna *n* - семиэтажный дворец; небесная колесница;
alaka *m, n* - завиток, локон;
abhra *m, n* - облако;
vṛnda *n* - множество;

विद्युबन्तं ललितवनिताः सेन्द्रचापं सचित्राः
संगीताय प्रहतमुरजाः स्निग्धगम्भीरघोषम् ।
अन्तस्तोयं मणिमयभुवस्तुङ्गमभ्रलिहाग्राः
प्रासादास्वां तुलयितुमलं यत्र तैस्तैर्विशेषैः ॥ ६४ ॥

sacitra - украшенный картинами;
bhūf - земля, страна; пол;

हस्ते लीलाकमलमलकं बालकुन्दानुविद्धं
नीता लोभप्रसवरजसा पाण्डुतामाननश्रीः ।

nītā lodhra-prasava-rajasā pāṇḍutām-ānana-śrīḥ
красота лица приведена к белизне благодаря пыльце (цветов) лодхры,

चूडापाशे नवकुरवकं चारु कर्णे शिरीषं
सीमन्ते च बहुपगमजं यत्र नीपं वधूनाम् ॥ ६५ ॥

anu√vyadh IV P. (p.p. anuviddha) - продевать, продергивать, просверливать;
lodhra-prasava-rajas *n* – пыльца цветов лодхры (*Symplocos racemosa*)
cūḍāpaśa *n* – копна волос на макушке (M.);
kuravaka (kurabaka) *m* – красный амарант, *n* цветок красного амаранта;
śirīṣa *m* - дерево Acacia Sirisa; *n* цветок дерева *шириша*;
śimanta *m* – граница, черта; пробор в волосах;

यस्यां यक्षाः सितमणिमयान्येत्य हर्म्यस्थलानि
ज्योतिश्छायाकुसुमरचनान्युत्तमस्त्रीसहायाः ।
आसेवन्ते मधु रतिफलं कल्पवृक्षप्रसूतं
बद्धम्भीरध्वनिषु शनकैः पुष्करेष्वाहतेषु ॥ ६६ ॥

sthala *m* – почва, земля; плоская кровля, крыша (дворца);
ā√sev I Ā. - посещать, населять; наслаждаться, употреблять;
śanakais *adv.* – медленно, постепенно;

यत्र स्त्रीणां प्रियतमभुजोच्छ्वासितालिङ्गितानाम्
अङ्गलानिं सुरतजनितां तन्तुजालावलम्बाः ।
बत्संरोधापगमविशदैश्चोतिताश्चन्द्रपादैर्
व्यालुम्पन्ति स्फुटजललवस्यन्दिनश्चन्द्रकान्ताः ॥ ६७ ॥

ālingita - обнятый, *n* объятие;
 tantu *m* – нить, струна; происхождение;
 avalamba – свисающий; *m* опора, поддержка;
 samrodha *m* – сдерживание, помеха; осада, вред, ущерб;
 (ś)cotita (p.p. caus. *om* √scut) – пролитый, уроненный;
 vyā√lup VI P. – уносить, забирать (М.);
 syandin - текущий, истекающий;
 candrakānta *m* - лунный камень (согласно повериям, вбирает в себя лунный свет и источает его в виде холодных капель);

नेत्रा नीताः सततगतिना यद्विमानाग्रभूमीर्
 आलेख्यानां सलिलकणिकादोषमुत्पाद्य सद्यः ।
 शङ्कास्पृष्टा इव जलमुचस्त्वादृशा यत्र जालैर्
 धूमोद्गारानुकृतिनिपुणा जर्जरा निष्पतन्ति ॥ ६८ ॥

satatagati *m* - ветер (М.);
 agrabhūmi *f* - верхний этаж (М.); цель, место назначения;
 ālekhyā *n* - картина, живопись;
 kaṇikā *f* - капля;
 anukṛti *f* - подобие, подражание;
 jarjara - разорванный, разломанный, гибнущий, хрупкий;

नीवीबन्धोच्च्वसितशिथिलं यत्र यक्षाङ्गनानां
 वासः कामादनिभृतकरेष्वक्षिपत्सु प्रियेषु ।
 अर्चिस्तुङ्गानभिमुखमपि प्राप्य रत्नप्रदीपान्
 हीमूढानां भवति विफलप्रेरणा चूर्णमुष्टिः ॥ ६९ ॥

nīvī *f* - широкий пояс; кусок материи, обернутый вокруг талии;
 śithila - слабо стянутый, небрежный, непостоянный;
 anibhṛta - некрепкий, подвижный, беспокойный;
 arcis *m, f* – луч, пламя;
 ūḍha p.p. *om* √vah;
 pṛagraṇa *n* - движение, продвижение, ускорение;
 cūṛṇa - измельченный, раздробленный; *m n* мука, порошок, пыль;
 muṣṭi *f, m* – кулак, горсть ч.-л.;

गत्युत्कम्पादलकपतितैर्यत्र मन्दारपुष्पैः
 पत्रच्छेदैः कनककमलैः कर्णविभ्रंशिभिश्च ।
 मुक्ताजालैः स्तनपरिचितच्छिन्नसूत्रैश्च हारैर्
 नैशो मार्गः सवितुरुदये सूच्यते कामिनीनाम् ॥ ७० ॥

utkampa *m* – дрожание, тряска;
 mandāra *m* – коралловое дерево (Erythrina Indica);

मत्वा देवं धनपतिसखं यत्र साक्षाद्वसन्तं
 प्रायश्चापं न वहति भयान्मन्मथः षट्दज्यम् ।
 सभ्रूभङ्गप्रहितनयनैः कामिलक्ष्येष्वमोघैस्
 तस्यारम्भश्चतुरवनिताविभ्रमैरेव सिद्धः ॥ ७१ ॥

dhanapatisakha *m* - друг Куберы, эпитет Шивы;

manmatha *m* – волнующий разум, *эпитет Камы*;
 ṣaṭpāda – шестиногий; *m* насекомое, пчела;
 jyā *f* – тетива;
 prahita – положенный, пушенный в ход, брошенный (о копье), посланный, направленный;
 lakṣya *n* – мишень, цель;

तत्रागारं धनपतिगृहादुत्तरेणास्मदीयं
 दूराल्लक्ष्यं तदमरधनुश्चारुणा तोरणेन ।
 यस्योद्याने कृतकतनयः कान्तया वर्धितो मे
 हस्तप्राप्यस्तबकनमितो बालमन्दारवृक्षः ॥ ७२ ॥

āgāra *n* – дом, жилище;
 toraṇa *n* – арка;
 stabaka *m* – букет, охапка цветов;

वापी चास्मिन्मरकतशिलाबद्धसोपानमार्गा
 हैमैः स्यूता कमलमुकुलैः स्निग्धवैडूर्यनालैः ।
 यस्यास्तोये कृतवसतयो मानसं संनिकृष्टं
 न ध्यास्यन्ति व्यपगतशुचस्वामपि प्रेक्ष्य हंसाः ॥ ७३ ॥

marakata *n* – изумруд;
 syūta (p.p. *om* √siv) – присоединять, пришивать; сшитый, присоединенный, пронизанный;
 mukula – закрытый;
 vaiḍūrya *m n* – ляпис-лазурь, кошачий глаз;
 saṃnikṣṭa – близкий, соседний;

तस्यास्तीरे रचितशिखरः पेशलैरिन्द्रनीलैः
 मद्ग्रेहिन्याः प्रिय इति सखे चेतसा कातरेण
 प्रेक्ष्योपान्तस्फुरिततडितं बां तमेव स्मरामि ॥ ७४ ॥

kadalī *f* – банан;
 veṣṭana *n* – объятие; окружение, обрамление;
 gehinī *f* – хозяйка дома;
 kātara – трусливый, малодушный; смущенный, спутанный;
 taḍit *f* – молния;

रक्ताशोकश्चलकिसलयः केसरश्चात्र कान्तः
 प्रत्यासन्नौ कुरवकवृतेर्माधवीमण्डपस्य ।
 एकः सरव्यास्तव सह मया वामपादाभिलाषी
 काङ्क्षत्यन्यो वदनमदिरां दोहदच्छद्मनास्याः ॥ ७५ ॥

aśoka *m* – дерево *Jonesia Asoka* (или *Saraca Asoka*) с красными цветами; *согласно поверью, зацветает, когда девушка касается его ногой*;
 kesara (bakula) *m* – дерево *Mimusops elengi*, зацветает, *когда женщина обрызгает его вином изо рта*;
 mādhavī *f* – весенний цветок;
 vṛti *f* – ограда, забор;
 abhilāṣin – стремящийся, желающий;
 madirā *f* – опьяняющий напиток;
 dohada *m* – желание, страстное влечение; каприз;

तन्मध्ये च स्फटिकफलका काञ्चनी वासयष्टिर्

मूले बद्धा मणिभिरनतिप्रौढवंशप्रकाशैः ।
 तालैः शिञ्जद्वलयसुभगैर्नर्तितः कान्तया मे
 यामध्यास्ते दिवसविगमे नीलकण्ठः सुहृद्वः ॥ ७६ ॥

phalaka *n* – доска, поднос, полка;
 vāsayaṣṭi *f* – насест, жёрдочка для птиц;
 vaṃśa *m* – бамбук, флейта; род, семья;
 tāla *m* – хлопанье в ладоши, музыкальный такт, танец;
 √śiñj II Ā. – звучать;
 adhy√ās II Ā. – сидеть, занимать место;
 nilakaṇṭha – с синей шеей; *m* эпитет Шивы, павлин;

एभिः साधो हृदयनिहितैर्लक्षणैर्लक्षयेथा
 द्वारोपान्ते लिखितवपुषौ शङ्खपद्मौ च दृष्ट्वा ।
 क्षामच्छायं भवनमधुना मद्वियोगेन नूनं
 सूर्यापाये न खलु कमलं पुष्यति स्वामभिरव्याम् ॥ ७७ ॥

abhikhyā *f* – взгляд, свет, блеск; имя;

गत्वा सद्यः कलभतनुतां शीघ्रसंपातहेतोः
 क्रीडाशैले प्रथमकथिते रम्यसानौ निषण्णः ।
 अर्हस्यन्तर्भवनपतितां कर्तुमल्लाल्पभासं
 खद्योतालीविलसितनिभां विद्युदुन्मेषदृष्टिम् ॥ ७८ ॥

kalabha *m* – слоненок;
 khadyota *m* – светлячок;
 āli, ālī *f* – полоса, линия, черта, ряд;
 unmeṣa *m* – блеск, появление;

तन्वी श्यामा शिखरदशना पक्कविम्बाधरोष्ठी
 मध्ये क्षामा चकितहरिणीप्रेक्षणा निम्ननाभिः ।
 श्रोणीभारादलसगमना स्तोकनम्रा स्तनाभ्यां
 या तत्र स्याद्युवतिविषये सृष्टिराद्यैव धातुः ॥ ७९ ॥

adharoṣṭha *n* – нижняя губа;
 nimna – глубокий, вдавленный;
 nābhi *f, m* – пупок;
 śroṇi *f* – бёдра;
 alasa – ленивый, вялый, не активный;

तां जानीयाः परिमितकथां जीवितं मे द्वितीयं
 दूरीभूते मयि सहचरे चक्रवाकीमिवैकाम् ।
 गाढोत्कण्ठां गुरुषु दिवसेष्वेषु गच्छत्सु बालां
 जातां मन्ये शिशिरमथितां पद्मिनीं वान्यरूपाम् ॥ ८० ॥

sakravāka *m* – красноватый гусь;
 gaḍha (p.p. om √gāh) – глубокий, крепкий, сильный;

padminī *f* – лотос;

नूनं तस्याः प्रबलरुदितोच्छूननेत्रं बहूनां
निःश्वासानामशिशिरतया भिन्नवर्णाधरोष्ठम् ।
हस्तन्यस्तं मुखमसकलव्यक्ति लम्बालकबाद्
इन्दोर्देन्यं बद्धुपसरणक्लिष्टकान्तेर्बिभर्ति ॥ ८१ ॥

ucchūna (p.p. *om ud*√*śvi*) - опухший, раздувшийся;

śiśira – прохладный;

dainya *n* - несчастье, страдание; подавленность, удрученность, нищета, убожество;

kānti *f* - красота, блеск, свет;

आलोके ते निपतति पुरा सा बलिव्याकुला वा
मत्सादृश्यं विरहतनु वा भावगम्यं लिखन्ती ।
पृच्छन्ती वा मधुरवचनां सारिकां पञ्जरस्थां
कच्चिद्भर्तुः स्मरसि रसिके बं हि तस्य प्रियेति ॥ ८२ ॥

bakivyākula - занятый принесением подношений, занятый поднесением жертвенной пищи;

sādṛśya *n* - сходство, подобие; изображение, картина;

sārika *m* – дрозд *Turdus Salika*;

rasika – вкусный, изящный; сведующий в ч.-л.;

उत्सङ्गे वा मलिनवसने सौम्य निक्षिप्य वीणां
मद्गोत्राङ्कं विरचितपदं गेयमुद्रातुकामा ।
तन्त्रीराद्रां नयनसलिलैः सारयिवा कथंचिद्
भूयो भूयः स्वयमपि कृतां मूर्च्छनां विस्मरन्ती ॥ ८३ ॥

geya *n* - пение, песня;

sāraya (caus. *om* √*sar*) – заставлять бежать, приводить в движение; ударять по струнам (M.);

mūrchanā *f* - звук;

शेषान्मासान्विरहदिवसस्थापितस्यावधेर्वा
विन्यस्यन्ती भुवि गणनया देहलीमुक्तपुष्पैः ।
संयोगं वा हृदयनिहितारम्भमास्वादयन्ती
प्रायेणैते रमणविरहेष्वङ्गनानां विनोदाः ॥ ८४ ॥

avadhi *m* – граница, срок;

vinu√*as* IV P. – раскладывать; поручать;

dehalī *f* – порог;

vinoda *m* - времяпровождение; развлечение;

सव्यापारामहनि न तथा पीडयेद्विप्रयोगः
शङ्के रात्रौ गुरुतरशुचं निर्विनोदां सखीं ते ।
मत्संदेशैः सुखयितुमतः पश्य साध्वीं निशीथे
तामुन्निद्रामवनिशयनासन्नवातायनस्थः ॥ ८५ ॥

savyāpāra – занятый;

√*śaṅk* I Ā. – сомневаться; бояться, опасаться;

saṃdeśa *m* - приказ, распоряжение; наставление;

niśītha *m, n* – ночь, полночь;
avani *f* – земля, почва;
vātāyana *n* – окно;

आधिक्षामां विरहशयने संनिषण्णैकपार्श्वं
प्राचीमूले तनुमिव कलामात्रशेषां हिमांशोः ।
नीता रात्रिः क्षण इव मया सार्धमिच्छारतैर्या
तामेवोष्णैर्विरहमहतीमश्रुभिर्यापयन्तीम् ॥ ८६ ॥

ādhi *m* - размышление, тревога, беспокойство;
saṃni√ṣad (p.p. saṃniṣaṇṇa) I P. - опускаться, садиться;
prācīmūla *n* - восточный небосклон;
kalā *f* – маленькая часть ч.-л., 1/16 часть луны; небольшой отрезок времени;

निःश्वासेनाधरकिसलयक्लेशिना विक्षिपन्तीं
शुद्धस्नानात्परुषमलकं नूनमागण्डलम्बम् ।
मत्संयोगः कथमुपनमेत्स्वप्नजो ऽपीति निद्राम्
आकाङ्क्षन्तीं नयनसलिलोत्पीडरुद्धावकाशाम् ॥ ८७ ॥

upa√nam I P. - склоняться, доставаться, выпадать на долю;
utpīḍa *m* - давление; поток слёз;
avakāśa *m* – место, случай;

आद्ये बद्धा विरहदिवसे या शिखा दाम हिवा
शापस्यान्ते विगलितशुचा तां मयोद्वेष्टनीयाम् ।
स्पर्शक्लिष्टामयमितनखेनासकृत्सारयन्तीं
गण्डाभोगात्कठिनविषमामेकवेणीं करेण ॥ ८८ ॥

śikhā *f* – пучок волос, коса; луч, пламя;
dāman *n* - лента, тесьма; гирлянда;
vigalita (p.p. om vi√gal) – исчезнувший;
udveṣṭanīya (p.n. om ud√veṣṭ) - то, что нужно расплести, развязать или открыть (M.);
ayamita-nakha – с нестриженными ногтями (M.);
ābhoga *m* - изгиб, округность;

पादानिन्दोरमृतशिशिराञ्जालमार्गप्रविष्टान्
पूर्वप्रीत्या गतमभिमुखं संनिवृत्तं तथैव ।
चक्षुः खेदात्सलिलगुरुभिः पक्षमभिश्छादयन्तीं
साभ्रे ऽह्नीव स्थलकमलिनीं न प्रबुद्धां न सुप्ताम् ॥ ८९ ॥

kheda *m* - утомление, усталость; досада, раздражение;
saṃni√vart I Ā. – поворачивать назад; останавливаться, воздерживаться;
sthalakamalīnī *f* – растение гибискус изменчивый, он же лотосовое дерево Hibiscus Mutabilis (M.);

सा संन्यस्ताभरणमबला पेलवं धारयन्ती
शय्योत्सङ्गे निहितमसकृद्दुःखदुःखेन गात्रम् ।
बामप्यस्त्रं नवजलमयं मोचयिष्यत्यवश्यं
प्रायः सर्वो भवति करुणावृत्तिरार्द्रान्तरात्मा ॥ ९० ॥

pelava – мягкий, нежный;
āvṛtti f - возвращение, повторение;

जाने सरख्यास्तव मयि मनः संभृतस्त्रेहमस्माद्
इत्थंभूतां प्रथमविरहे तामहं तर्कयामि ।
वाचालं मां न खलु सुभगंमन्यभावः करोति
प्रत्यक्षं ते निखिलमचिराद्भ्रातरुक्तं मया यत् ॥ ९१ ॥

vācāla - шумный, говорливый, болтливый;
subhagammanyabhāva – сомнение, заносчивость, тщеславие; (М.)
na khalu – вовсе нет;
nikhila – весь, целый, полный;

रुद्धापाङ्गप्रसरमलकैरञ्जनस्त्रेहशून्यं
प्रत्यादेशादपि च मधुनो विस्मृतभ्रूविलासम् ।
बय्यासन्ने नयनमुपरिस्पन्दि शङ्के मृगाक्ष्या
मीनक्षोभाच्चलकुवलयश्रीतुलामेष्यतीति ॥ ९२ ॥

prasara m - появление, проникновение, просачивание;
pratyādeśa m - отказ, приказ,
spandin – трепещущий, дрожащий;
mīna m - рыба;

वामश्चास्याः कररुहपदैर्मुच्यमानो मदीयैर्
मुक्ताजालं चिरपरिचितं त्याजितो दैवगत्या ।
संभोगान्ते मम समुचितो हस्तसंवाहनानां
यास्यत्यूरुः सरसकदलीस्तम्भगौरश्चलबम् ॥ ९३ ॥

kararuḥpada n – царапины от ногтей; (М.)
samucita (p.p. *om sam√uc*) - наслаждающийся, нравящийся; подходящий, уместный;
saṁvāhana n - поглаживание;

तस्मिन्काले जलद यदि सा लब्धनिद्रासुखा स्याद्
अन्वास्थैनां स्तनितविमुखो याममात्रं सहस्व ।
मा भूदस्याः प्रणयिनि मयि स्वप्नलब्धे कथंचित्
सद्यः कण्ठच्युतभुजलताग्रन्थि गाढोपगूढम् ॥ ९४ ॥

yāma m - ночная стража, восьмая часть суток;
gāḍha – глубокий, крепкий, бурный, стремительный;
praḡūḍha n - объятие;

तामुत्थाप्य स्वजलकणिकाशीतलेनानिलेन
प्रत्याश्वास्तां समभिनवैर्जालकैर्मालतीनाम् ।
विद्युद्गर्भे स्तिमितनयनां बत्सनाथे गवाक्षे
वक्तुं धीरस्तनितवचनैर्मानिनीं प्रक्रमेथाः ॥ ९५ ॥

mālatī f – жасмин;
mānin – думающий, задумчивый;

भर्तुर्मित्रं प्रियमविधवे विद्धि मामम्बुवाहं
तत्संदेशान्मनसि निहितादागतं बत्समीपम् ।
यो वृन्दानि ब्रयति पथि श्राम्यतां प्रोषितानां
मन्द्रस्निग्धैर्ध्वनिभिरबलावेणिमोक्षोत्सुकानि ॥ ९६ ॥

vidhavā *f* – вдова;
ambuvāha – облако;
vṛnda *n* – множество, толпа;
proṣita – странствующий, находящийся в пути, отсутствующий дома;
manra – приятный; гулкий, низко звучащий, грохочущий;

इत्याख्याते पवनतनयं मैथिलीवोन्मुखी सा
बामुत्कण्ठोच्छ्वसितहृदया वीक्ष्य संभाव्य चैव ।
श्रोष्यत्यस्मात्परमवहिता सौम्य सीमन्तिनीनां
कान्तोदन्तः सुहृदुपनतः संगमात्किञ्चिदूनः ॥ ९७ ॥

utkaṅṭhā *f* – желание, ожидание;
saṃbhāvaya (caus. *om* saṃ√bhū) – сводить вместе, повлечь за собой, приветствовать;
avahita – внимательный;
sīmantiṇī *f* – женщина;
udanta *m* – весть, новость;
pra√nam I P. – склоняться, доставаться, выпасть на долю;

तामायुष्मन्मम च वचनादात्मनश्चोपकर्तुं
ब्रूया एवं तव सहचरो रामगिर्याश्रमस्थः ।
अव्यापन्नः कुशलमबले पृच्छति बां वियुक्तः
पूर्वाशास्यं सुलभविपदां प्राणिनामेतदेव ॥ ९८ ॥

avyarāna – живой, не умерший;
viyukta – разлученный, покинутый;

अङ्गेनाङ्गं तनु च तनुना गाढतप्तेन तप्तं
सास्त्रेणास्रद्रवमविरतोत्कण्ठमुत्कण्ठितेन ।
उष्णोच्छ्वासं समधिकतरोच्छ्वासिना दूरवर्ती
संकल्पैस्तैर्विशति विधिना वैरिणा रुद्धमार्गः ॥ ९९ ॥

samadhika – большой, огромный, многочисленный;

शब्दाख्येयं यदपि किल ते यः सखीनां पुरस्तात्
कर्णे लोलः कथयितुमभूदाननस्पर्शलोभात् ।
सो ऽतिक्रान्तः श्रवणविषयं लोचनाभ्यामदृष्टस्
बामुत्कण्ठाविरचितपदं मन्मुखेनेदमाह ॥ १०० ॥

lola – колеблющийся, беспокойный; стремящийся, жаждущий (Loc., inf);

श्यामास्वङ्गं चकितहरिणीप्रेक्षिते दृष्टिपातं
वक्रच्छायां शशिनि शिखिनां बर्हभारेषु केशान् ।

उत्पश्यामि प्रतनुषु नदीवीचिषु भ्रूविलासान्

हन्तैकस्थं क्वचिदपि न ते चण्डि सादृश्यमस्ति ॥ १०१ ॥

śyāmā *f* – лиана *prīyaṅgu*, с которой часто сравнивают женщин в индийской поэзии;
dīṣṭipāta *m* – мимолетный взгляд;
barhabhāra *m* – хвост павлина;
ud√darś IV P. – узнавать, раскрывать; предвидеть;
caṇḍī *f* – неистовая; эпитет Дурги;

बामालिख्य प्रणयकुपितां धातुरागैः शिलायाम्

आत्मानं ते चरणपतितं यावदिच्छामि कर्तुम् ।

अस्त्रैस्तावन्मुहुरुपचितैर्दृष्टिरालुप्यते मे

क्रूरस्तस्मिन्नपि न सहते संगमं नौ कृतान्तः ॥ १०२ ॥

rāga *m* – краска, страсть;
ā√lup VI P. – вырывать, выбивать; (M.) *pass* мешать, прерывать;
kṛtānta *m* – судьба;

मामाकाशप्रणिहितभुजं निर्दयाश्लेषहेतोर्

लब्धायास्ते कथमपि मया स्वप्नसंदर्शनेषु ।

पश्यन्तीनां न खलु बहुशो न स्थलीदेवतानां

मुक्तास्थूलास्तरुक्सिलयेष्वश्रुलेशाः पतन्ति ॥ १०३ ॥

nirdayāśleṣa *m* – страстное объятие;
sthalīdevatā *f* – местное божество (M.);
leśa *m* – частица, небольшая часть ч.-л.;

भिच्चा सद्यः किसलयपुटान्देवदारुद्रुमाणां

ये तत्क्षीरस्रुतिसुरभयो दक्षिणेन प्रवृत्ताः ।

आलिङ्गन्ते गुणवति मया ते तुषाराद्रिवाताः

पूर्वं स्पृष्टं यदि किल भवेदङ्गमेभिस्तवेति ॥ १०४ ॥

puṣa *m, n* – пучок;
devadāru *m* – деодар, гималайский кедр;
kṣīra *n* – молоко, млечный сок;
sruti *f* – исток, вытекание;
tuṣarādri (tuṣāra-adri) *m* – Гималаи;

संक्षिप्येत क्षण इव कथं दीर्घयामा त्रियामा

सर्वावस्थास्वहरपि कथं मन्दमन्दातपं स्यात् ।

इत्थं चेतश्चटुलनयने दुर्लभप्रार्थनं मे

गाढोष्माभिः कृतमशरणं बद्धियोगव्यथाभिः ॥ १०५ ॥

saṃ√kṣip VI P. – бросать; уничтожать; уменьшаться;
triyāmā *f* – ночь;
vyathā *f* – неудача; волнение; страх; боль;

नन्वात्मानं बहु विगणयन्नात्मना नावलम्बे

तत्कल्याणि बमपि सुतरां मा गमः कातरबम् ।

कस्यात्यन्तं सुखमुपनतं दुःखमेकान्ततो वा

नीचैर्गच्छत्युपरि च दशा चक्रनेमिक्रमेण ॥ १०६ ॥

kātaratva *n* – робость, застенчивость; трусость, малодушие;
daśā *f* - условия жизни, период жизни, положение; участь, доля;
nemi *f* – обод колеса, круг, окружность;
ava√lamb I Ā. - свисать, дердаться, опираться; полагаться на ч.-л., хвататься за ч.-л.; быть зависимым;
покоиться, основываться на ч.-л.; колебаться, медлить;

शापान्तो मे भुजगशयनादुत्थिते शार्ङ्गपाणौ

मासानन्यान्गमय चतुरो लोचने मीलयिष्या ।

पश्चादावां विरहगुणितं तं तमात्माभिलाषं

निर्वेक्ष्यावः परिणतशरच्चन्द्रिकासु क्षपासु ॥ १०७ ॥

śārṅgapāṇi *m* – имеющий лук из рога, эпитет Вишну; (*Вишну просыпается в начале осени*)
guṇita – увеличенный; (М.) усиленный;
nir√viś VI P. – входить, становиться хозяином, жениться; вознаграждать; наслаждаться;

भूयश्चाह ब्रमसि शयने कण्ठलम्बा पुरा मे

निद्रां गत्वा किमपि रुदती सस्वरं विप्रबुद्धा ।

सान्तर्हासं कथितमसकृत्पृच्छतश्च ब्रया मे

kitava *m* - игрок; плут, обманщик;

एतस्मान्मां कुशलिनमभिज्ञानदानाद्विदिष्या

मा कौलीनादसितनयने मय्यविश्वासिनी भूः ।

स्नेहानाहुः किमपि विरहे ह्यासिनस्ते ह्यभोगाद्

इष्टे वस्तुन्युपचितरसाः प्रेमराशीमवन्ति ॥ १०९ ॥

abhijñāna *n* - узнавание, примета;
kaulīna *n* - слух, молва, клевета; бесчестный поступок;
hrāsin – сокращающийся, уменьшающийся;
√av I P. - способствовать, насыщать, защищать, любить;

कच्चित्सौम्य व्यवसितमिदं बन्धुकृत्यं ब्रया मे

प्रत्यादेशान्न खलु भवतो धीरतां कल्पयामि ।

निःशब्दो ऽपि प्रदिशसि जलं याचितश्चातकेभ्यः

प्रत्युक्तं हि प्रणयिषु सतामीप्सितार्थक्रियैव ॥ ११० ॥

pra√diś VI P. - указывать, объявлять; давать, дарить;
cātaḥ *m* - чатака, вид птицы;
pratyukta *n* - ответ;

एतत्कृत्वा प्रियमनुचितप्रार्थनावर्त्मनो मे

सौहार्दाद्वा विधुर इति वा मय्यनुक्रोशबुद्ध्या ।

इष्टान्देशान्विचर जलद प्रावृषा संभृतश्रीर्

मा भूदेवं क्षणमपि च ते विद्युता विप्रयोगः ॥ १११ ॥

anucita - непривычный, неподходящий;

sauhārda *n* – дружба, сердечность;
vidhura - лишенный, покинутый, одинокий, несчастный;
anukrośa *m* – сострадание, симпатия;
prāvṛṣṭ *f* - время дождей;

इति कालिदासविरचितं मेघदूतं समाप्तम् ॥